

УДК 792.08:7.072.3

Сорока Марина Василівна,
аспірант кафедри режисури та акторського мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв
marysya-@ukr.net

БАГАТОГРАННІСТЬ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В. ВИННИЧЕНКА, ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ДРАМАТУРГА

Метою роботи є детальний огляд літературної діяльності В. Винниченка, аналіз його ідей, концепцій, творчих експериментів та обґрунтування їх впливу на розвиток українського театрального мистецтва ХХ століття. Методологія дослідження полягає у застосуванні аналітичного, функціонального, діахронічного, культурологічного, мистецтвознавчого та системного методів дослідження ролі творчої особистості В. Винниченка як драматурга, що мав великий вплив на розвиток українського театрального мистецтва і залишив творчу спадщину новітніх ідей та експериментів. Наукова новизна дослідження полягає у аналізі концептуально-творчих експериментів драматурга Володимира Винниченка, його літературної скарбниці та їх значення для сучасних молодих драматургів України. Висновки. У результаті здійсненого дослідження можна зробити висновок, що, по-перше, за весь час літературно-творчої діяльності В. Винниченка на нього був спрямований як позитивний, так і негативний шквал критики, що засвідчує виняткову обдарованість митця; по-друге, постать В. Винниченка – надзвичайно неоднозначна. Оцінки його творчості й політичної діяльності часто настільки протилежні, що відшукати істину дуже складно; по-третє, часто-густо прихильність чи неприхильність до мистецького досягнення В. Винниченка визначалася не власне літературним твором, а особистим ставленням до його автора; вчетверте, не зважаючи на перманентне гоніння з боку більшої частини політичної та літературної еліти, праці В. Винниченка розхоплювали з книжкових та бібліотечних полиць. Багатотомники його творів у шалених накладах витримували величезну кількість видань. Це не в останню чергу відбувалось через новітню манеру літературних методів Володимира Винниченка, через актуальні проблеми, які письменник намагався проаналізувати у своїх творах, через прагнення В. Винниченка зламати, а часом і висміяти тодішні літературні стереотипи; по-п'яте, отже, неоднозначність постаті В. Винниченка в політиці наклала глибокий відбиток на сприйняття його як митця. Спраглисть до експериментаторства та випробовування нових ідей у літературі породжувала шквали критики в бік і самого письменника, і його творів; і останнє – складні життєві випробування залишили помітний відбиток на художньому доробку В. Винниченка, зокрема драматургії: намагання письменника розібратися в життєвих проблемах, його творчі експерименти вилилися в шедеври, що стали літературною основою для театрального мистецтва, – їх продуктивна співдія у сучасній культурі України й визначає перспективи наших подальших досліджень.

Ключові слова: Володимир Винниченко, драматургія, п'єса, театральне мистецтво, критика.

Сорока Марина Васильевна, аспирант кафедры режиссуры и актерского искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Многогранность творческой личности В. Винниченка, литературное наследие драматурга

Целью работы является подробный осмотр литературной деятельности В. Винниченка, анализ его идей, концепций творческих экспериментов та обоснование их влияния на развитие украинского театрального искусства XX столетия. **Методология исследования** заключается в применении аналитического, функционального, диахронического, культурологического, искусствоведческого и систематического метода исследования роли творческой личности В. Винниченка как драматурга, который имел существенное влияние на развитие украинского театрального искусства и оставил творческое наследие новейших идей и экспериментов. **Научная новизна** исследования заключается в анализе концептуально-творческих экспериментов драматурга В. Винниченка, его литературного сокровища и его значения для современных молодых драматургов Украины. **Выводы.** В результате осуществленного исследования можно сделать вывод, что, во-первых, за все время литературно-творческой деятельности В. Винниченка на него был направлен как позитивный, так и негативный шквал критики, что свидетельствует об исключительной одаренности драматурга; во-вторых, фигура В. Винниченка –неимоверно неоднозначна. Оценки его творчества и политической деятельности часто настолько противоположны, что отыскать истину очень сложно; в-третьих, очень часто благосклонность к художественному достижению В. Винниченка измерялось не собственно литературным произведением, собственноличным отношением к автору. Не взирая на перманентное гонение со стороны большей части политической и литературной элиты, работы В. Винниченка разбирали с книжных и библиотечных полок. Многотомники его произведений в большом количестве выдерживали многократные издания. Это происходило в связи с особенной манерой литературных методов В. Винниченка, актуальные проблемы, которые драматург пытался проанализировать в своих произведениях, сквозь стремление В. Винниченка славать, а иногда и высмеять тогдашние литературные стереотипы. Следовательно неоднозначность фигуры В. Винниченка в политике наложила глубокий отпечаток на восприятие его как драматурга. Жажда к экспериментаторству и испытанию новых идей в литературе породила шквалы критики в сторону и самого писателя, и его произведений. И последнее – сложные жизненные испытания оставили видимый отпечаток на художественных наработках В. Винниченка, особенно драматургии: стремление драматурга разобраться в жизненных проблемах, его творческие эксперименты вылились в шедевры, что стало основой для театрального искусства, – их продуктивное содействие в современной Украине и определяет перспективы наших дальнейших исследований.

Ключевые слова: В. Винниченко, драматургия, пьеса, театральное искусство, критика.

Soroka Marina, postgraduate of the Department of Directing and Acting, Kyiv National University of Culture and Arts

The versatility of the creative personality of V. Vinnichenko, the literary heritage of the playwright

Purpose of Research. The purposes of this paper are to review the literary work of V. Vynnychenko in detail, to analyse his ideas, conceptions, and creative experiments and to justify their impact on the development of the Ukrainian theatrical art of the XX century. **Methodology.** The methodology includes analytical, functional, diachronic, cultural, art review and system research methods that are used to explore the role of V. Vynnychenko as a playwright who influenced the development of the Ukrainian theatrical art and left the creative heritage of modern ideas and experiments. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the research consists of the analysis of Vynnychenko's conceptual experiments, his literary treasury and its value for young modern playwrights of Ukraine. **Conclusions.** Researched the problem, it's possible to make the conclusion that over the whole period of Vynnychenko's literary activity he received both positive and negative criticism. It proves the special talent of the artist. Moreover, the personality of Vynnychenko is very complex. The estimations of his work and political activity are often so controversial that it is difficult to find the truth. The positive or negative attitude to Vynnychenko's work is often determined not by the literary piece, but by the personal perception of the author. In

spite of the permanent persecution of the political and literature leaders, Vynnychenko's works were swept from the shelves of libraries and shops. Vynnychenko's multi-volume works were published numerous times. It happened due to the writer's modern literary methods, the analysis of the topical issues in the literary pieces, the urge to break and ridicule the literary stereotypes of that time. That is why the controversy of Vynnychenko in politics strongly impacted the perception of him as an artist. The thirst for experiments and trial of new literary ideas caused loads of criticism regarding Vynnychenko himself as well as his works. Furthermore, complicated life events also influenced the literature heritage of the writer, especially playwriting. Trying to solve life problems, he created masterpieces that became the basis for the theatrical art. Their productive influence on modern Ukrainian culture determines the perspectives of the further research.

Key words: Volodymyr Vynnychenko, playwriting, play, theatrical art, criticism.

Актуальність теми дослідження полягає у вивченні творчого набутку митця, де переважає об'єктивний науковий підхід. Більшість критиків підходять до творчості В. Винниченка з огляду на такий чинник, як його громадсько-політична діяльність, виражаючи власне ставлення до Винниченка-політика замість того, щоб досліджувати його спадщину у мистецькій сфері, як того вимагає об'єктивний науковий підхід.

Аналіз досліджень і публікацій виявив загальне визнання творчості Володимира Винниченка, як доконаний факт, це засвідчують видання 1924 – 1928-х років. Зібрання творів В. Винниченка в 23-х томах, підготовка видавництвом «Книгоспілка» у 1930 – 1932-х роках до друку 28-томника, уведення окремих творів до підручників з історії української літератури, існує низка досліджень («Історія українського письменства» (1917 р.) С. Єфремова, підручників О. Дорошкевича (1924 р.), А. Шамрая (1928 р.), видання досліджень О. Гермайзе «Рання творчість Винниченка», А. Річицького «Винниченко. Літературні етапи», «Володимир Винниченко в літературі і політиці», П. Христюка «Письменницька творчість В. Винниченка»), проте залишається недосконало дослідженим вплив творчого експериментаторства та політичні погляди митця на розвиток театрального мистецтва України.

Мета статті – розглянути основні позитивні й негативні оцінки творчої особистості В. Винниченка, його драматургії, що суттєво вплинули на розвиток українського театрального мистецтва ХХ – початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність творчої особистості В. Винниченка засвідчують і його літературна творчість, і політична діяльність. Невтомна енергія, природна допитливість і жага до знань постійно спонукала В. Винниченка до нових пошуків у творчості, яка, не залишаючи нікого байдужим, піддавався критиці і ворогів, і друзів та соратників. Тому на часі проведення дослідження тієї частини літературної спадщини Винниченка-драматурга, що тісно пов'язана з його політичною діяльністю. При цьому варто розглянути другу Винниченкову драматургічну спробу (перша – п'єса «Дисгармонія» 1906 р.) – п'єсу «Щаблі життя» (1907 р.), яка була вцент розбита тогочасними критиками. Навіть Є. Чикаленко – близький друг, меценат і хрещений літературний батько. У цьому зв'язку треба зазначити, що значно рідше піддавався критиці «письменницький талант» В. Винниченка, частіше шквал незадо-

волення був спрямований на ідеї, котрі пропагувалися на сторінках його творів як політика і громадського діяча.

Тріумфальний початок літературної діяльності В. Винниченка пов'язаний із збіркою малої прози «Краса і сила» (1906), що викликала захоплені привітання критиків, зокрема, І. Франка, який писав: «І відкіля ти такий узявся?» – так і хочеться запитати д. Винниченка, читаючи його новели... Серед млявої, тонко-артистичної та малосилої або ординарно шаблонованої та безталанної генерації сучасних українських письменників раптом виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом, як саме життя, в суміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості. І відкіля ти взявся в нас такий? – хочеться по кожному оповіданню запитати д. Винниченка» [14, 372, 348]. Водночас І. Личко у статті «Талант чи випадковість?» «засумнівався» в обдарованості В. Винниченка: «...чи не випадковість це, що молодий, нікому не відомий автор виявив у своєму першому творі щось таке, що привертає увагу? Чи початківець це, чи вже з першого кроку завершений талант, а може, й зовсім не талант?» [9, 86-87]. Не погоджуючись з І. Личком, Леся Українка називає «безсумнівно талановитим» оповідання В. Винниченка «Сила і краса», її дивує «...як міг перший критик Винниченка сумніватися в таланті молодого автора...». Леся Українка стверджує, що «тільки талант міг створити ці живі постаті, ці природні діалоги і, особливо, цю широку, яскраву картину ярмарку, на тлі якої розігруються злодійські пригоди героїв» [15, 276]. Можна однозначно констатувати, що поява на літературній сцені В. Винниченка була непересічною подією. Сучасні дослідники феномену Винниченка, окрім іншого, наголошують на тому, що В. Винниченко – один з небагатьох в українській і світовій літературі, хто став класиком за життя.

Рецензуючи п'єсу В. Винниченка «Брехня», П. Богацький напише про її автора: «всі високо цінимо його, як одного з найкращих сучасних письменників наших, як одного з тих, хто завжди держить в напруженню нашу увагу і котрий кожною своєю річчю виводить з рівноваги нас. Ми можемо не згожуватись з ним, це інша річ, але сидіти покійно, не дрігнувши ні одним нервом, не моргнувши усом – не можемо. Не можемо, бо занадто за живе чіпає він нас, бо занадто пильно заглядає у душу кожного, зокрема, так і душу нашого громадянства взагалі. Він занадто сьогочасний» [3, 187].

Починаючи з публікації перших творів і аж до останніх, на В. Винниченка спрямовується шквал позитивної і негативної критики, що, крім усього іншого, засвідчує виняткову обдарованість митця, на чому наголошує, зокрема, М. Вороний у нарисі «Театр і драма»: «А екскурсів у сферу критичних домислів, таких категоричних, зневажливих... і химеричних, знов-таки, про творчість того ж Винниченка – хто не робив? Не тільки критика з-під пензля Бекліна, стертий і збитий шкарбан, а вчорашній жовторотий гімназист, що прів над Горацієм, або Тітом Лівієм, сьогодні раптом відчув у собі дар письменника і в «критичній» статті, пописуючись ерудицією, намагається «знищити» Винниче-

нка, та при цій okazji всьому світові заявити о своїй «любви к отечеству и национальной гордости» [3, 169].

Не дивно, що «жовтороті гімназисти» не оминали у своїй «творчості» В. Винниченка: критикувати його було для них зручно, бо це схвалювалося владою. Проте В. Винниченка осипали критикою і його соратники. Ставши надзвичайно популярним серед «обивателів» і, як писав у тій же праці М. Вороний, «найбільшим і найталановитішим письменником на Україні» [3, 192], він залишався невизнаним серед своїх, бо, як стверджує В. Панченко, сучасний дослідник творчості й діяльності В. Винниченка, був людиною з утопістичними поглядами, адже хотів поєднати несумісне – соціалізм і націоналізм.

Перших негативних критичних ударів В. Винниченкові було завдано з боку російської соціал-демократії, ідеологів більшовизму. В. Ленін із властивою йому неперемінливістю у висловах не раз виступав проти Винниченка-політика й письменника. В основі цих критичних виступів був не об'єктивний аналіз творів В. Винниченка, а переважно полемічне прагнення принизити ідеологічного опонента. Як слушно відзначає Г. Сиваченко, «Ленін та його однодумці не могли подарувати Винниченкові-белетристові того, що в своїх творах він нещадно викривав усе хворобливе, патологічне й антисоціальне не тільки у старому суспільстві, а й у новому – революційному, соціалістичному» [12, 149]. Російська більшовицька преса звинуватила В. Винниченка в «занепадництві», «блюзнірському паплюженні революції», «смакуванні статевої проблематики», в «оголеному біологізмі», «аморалізмі». Взявши на озброєння нібито об'єктивну ленінську оцінку, радянські критики оцінювали творчість В. Винниченка негативно. Так, у контексті політики партії, що визнавала український націоналізм найбільшою небезпекою, С. Щупак закликав до «марксо-ленінської нищівної боротьби з винниченківщиною»: «Борючись з великодержавним шовінізмом, ми повинні нещадну боротьбу вести проти українського націоналізму, як головної небезпеки. Винниченківщину, як яскравий вияв контрреволюційного націоналізму, треба розтрощити до кінця» [12, 151].

Постать В. Винниченка – надзвичайно неоднозначна. Оцінки його творчості й політичної діяльності часто настільки протилежні, що відшукати істину дуже складно. Часто прихильність чи неприхильність до мистецького досягнення В. Винниченка визначалася не власне літературним твором, а особистим ставленням до його автора. Приклад – «убивча» критика В. Леніна на роман «Заповіт батьків», де зміст роману він називає дурістю, а прочитання роману – витраченим часом. Цю думку В. Леніна не можна вважати неупередженою, адже його ставлення до В. Винниченка, особливо до ідеї «чесності з собою», яку, починаючи із п'єси «Щаблі життя», пропагує автор «Заповіту батьків», було прогнозованим. «Вождь пролетаріату» в принципі не міг прийняти й визнати «індивідуалістичні» ідеї, а розуміння ідеального суспільства В. Винниченком, незважаючи на соціалістичні переконання, серйозно відрізнялося від його бачення Леніним-Ульяновим.

У 1937 р. в Києві вийшла «Історія української культури» за редакцією І. Крип'якевича, у якій серед недоліків творчості В. Винниченка названо «очевид-

дні намагання виправдати за всяку ціну (за допомогою особливої, своєрідної життєво-гедоністичної філософії) деякі дикі, ниці людські інстинкти, гін до задоволення життєвих насолод і до розкошів. Ось тут від'ємна риса творчості В. Винниченка, далекої від психології й розуміння українського громадянства» [5, 148].

Починаючи з перших творів, різко критикував Винниченка-драматурга і «офіційний критик» – відомий у ту добу знавець історії українського театру І. Стешенко, свідченням чого є його рецензія на п'єсу «Дисгармонія» з таким висновком дезаперечує його як художній твір взагалі, що є дисонансом до позитивних відгуків і тогочасної, і нинішньої критики на цю драму В. Винниченка.

В. Винниченко й сам неодноразово виступав критиком своїх творів у листах до друзів та в «Щоденнику». Зокрема, 18 січня 1917 р. він зазначить у «Щоденнику»: «Коли свята творчість даватиме й надалі такі приємні переживання, які я маю тепер, то доведеться, мабуть, вибрати якусь іншу професію. За кілька днів вистава «Мохноногого». Та п'єса, якою я місяців 4 був задоволений, тепер викликає таку огиду і сором за неї, що не знаю, що робити? Страшенно дивно, як я міг так різно цінити її? Що я в ній знаходив доброго?» [2, 141].

І. Франко ж висловлював зовсім інші думки, а подекуди і зовсім протилежні: «Один тільки Винниченко в останніх двох роках піднявся відразу на видне становище і подав великі надії своїм надзвичайно багатостороннім, дужим талантом та знанням життя. Коли доля поталанить цьому молодому й повному сили письменникові дійти до повного розвою, то можемо надіятися з нього справді великої прикраси нашої літератури» [14, 15].

Намагання вкласти ідею в художній твір часто закінчувались для письменника фатально: не поділяючи ідею, критики не сприймали і твір, звинувачували В. Винниченка в публіцистичності у художній літературі, у заполітизованості творів, у нереальності поданих життєвих явищ, а часом – навіть у некомпетентності і в браку знань. Критики знаходили у творах В. Винниченка «зайве моралізаторство», «тенденційність», а художнє експериментаторство ототожнювали з позицією самого автора, називаючи його ренегатом. Письменник часто опинявся в ситуації «чужого серед своїх», йому приписували пропаганду проституції, сексуальної проблематики та ін. Незважаючи на перманентне гоніння з боку більшої частини політичної та літературної еліти, праці В. Винниченка розхоплювали з книжкових та бібліотечних полиць. Багатотомники його творів у шалених накладках витримували величезну кількість видань. Це не в останню чергу відбувалось через новітню манеру літературних методів Володимира Винниченка, через актуальні проблеми, які письменник намагався проаналізувати у своїх творах, через прагнення В. Винниченка зламати, а часом і висміяти тодішні літературні стереотипи.

І все ж, якщо за життя Винниченка-літератора не визнавала частина мистецької критики через політичні погляди, «незручність» його особи для більшовицької системи (елементарно «знищували інформаційно» як політичного ворога й опонента; нищівна критика сипалась в його бік на «прохання» влади), то висловлювання деяких сучасних українських критиків, на нашу думку, є дивними. Наприклад, О. Забужко в одному з інтерв'ю піддала сумніву талант В.

Винниченка тільки на тій підставі, що він був «модним»: «Коли ми говоримо про літературу 10-20-х років, то згадуємо Хвильового, Підмогильного, Куліша... А тоді ж читали... «Сонячну машину» Винниченка! Саме за цим бестселером юрмився люд у книгарнях. А хто його сьогодні в душу вб'є?.. Оце і є яскравий приклад модності книжки» [6]. О. Забужко оминає той факт, що В. Винниченка з душ людей спочатку активно вибивали, а потім до цих душ не допускали, назвавши «старим вовком української контрреволюції», заборонивши його художні твори в СРСР, припинивши їх друк і вилучивши з масових бібліотек після того, як, протестуючи проти Голодомору 1932–1933-х рр., В. Винниченко звертався з відкритим листом до політбюро ЦК КП(б)У, в якому безапеляційно висловлювався проти тиранічних дій «совецької» влади. Перший дослідник творчості В. Винниченка Г. Костюк наголошував, що в такий спосіб радянською владою було завдано «перших смертельних ударів по українській культурі й державності» [4, 253]. Саме факт заборони творчості В. Винниченка найперше вплинув на донедавне «незнання» його літературної спадщини.

Про популярність В. Винниченка з негативним відтінком веде мову також актор, а згодом адміністратор «Молодого театру» Леся Курбаса С. Бондарчук: «ми змушені були обрати «репертуарну», «касову» і актуальну п'єсу, яку теж студійним порядком, але значно швидше, можна було б підготувати і, виставляючи її, заробляти гроші [1,119.] За свідченнями С. Бондарчука, Курбас був незадоволений прем'єрою вистави, і хвилювався з того, що дебют театру відбувся п'єсою В.Винниченка. Далі С. Бондарчук наводить нібито слова самого Леся Курбаса: «Не зважаючи ні на які обставини, – говорив він, – ми все ж зробили помилку, що почали наш «Молодий театр» «Базаром», де дешеві нахили людини рекламуються як героїчні вчинки. Такі «герої» не зроблять революції, яка вже живе і вимагає від драматурга і актора відображення величі сучасності. А «Базари» знижують і обмежують наші прагнення...» [1,120].

Складається враження, що С. Бондарчук намагається з кимось полемізувати, вочевидь, тогочасна критика одним із факторів успіху вистави називала популярність драматургічного матеріалу, що, звичайно, не могло сподобатись акторам, які брали участь у постановці. Можна припустити, що таке нібито нищівне ставлення Леся Курбаса до В. Винниченка прозвучало в устах акторів через їхнє прагнення не зірвати процес «реабілітації» свого «підозрілого для Компартії» вчителя, про якого дозволили обережно писати в часи «хрущовської відлиги». На догоду радянській цензурі потрібно було довести, що Леся Курбас визнавав, що помилився, коли взявся ставити п'єси В. Винниченка і шкодував про це, і, що єдиною мотивацією вибору для постановок драм В. Винниченка було прагнення на творах «модного» тоді драматурга заробити гроші для існування театру й постановки «планових» п'єс. У протилежному випадку Лесь Курбасу була уготована доля Володимира Винниченка – табу на будь-які позитивні згадки про нього.

На користь версії про вимушеність таких «свідчень» молодотеатрівців про ставлення Леся Курбаса до В. Винниченка знаходимо в книзі «Розстріляне відродження: Антологія 1917 – 1933: Поезія – проза – драматургія – есей» (Па-

риж, 1959)» такий факт: уся каса «Молодого театру» після його першої вистави була передана до «Національного фонду» на Центральну Раду, одним з головних діячів якої був саме В. Винниченко (актори не могли цього не знати). Зайнявши позицію несприйняття В. Винниченка як драматурга, С. Бондарчук та П. Самійленко, однак, засвідчують важливий факт: В. Винниченко був тоді настільки відомим драматургом, що тільки його прізвище на театральній афіші вже приваблювало глядача, незважаючи на те, що вистава готувалася ще мало відомим на той час театральним колективом з «нерозкрученими» молодими акторами. С. Бондарчук, завершуючи оповідь про п'єсу «Базар», фактично називає драматургію В. Винниченка п'єсами «хлібного» репертуару, здатними заманювати широку публіку, щоправда, вважаючи, що це є поганою ознакою театральних постановок [1, 122]. У цьому зв'язку доречно процитувати вислів самого Леся Курбаса, який прямо заперечує вищезгадане: «Хочемо... грати з наших Винниченка, Олеся, Лесю Українку... хочемо по-українському грати Шекспіра, Ібсена, Шиллера» [7, 126].

Не оминає у своїй критиці творчість В. Винниченка і політичний соратник-опонент письменника С. Петлюра, не сприймаючи нову мораль «чесності з собою», що її пропагує В. Винниченко в драмі «Щаблі життя». С. Петлюра стверджує, що п'єса має «чимало незугарностей художніх, багато непотрібної і часто нерозумної балаканини. З соціального боку вона навіть може мати шкідливий вплив на деякі групи громадянства, які цупко будуть хапатися за апологію індивідуальної моралі і освящати нею свої свинства» [11]. Хоча в цій же рецензії С. Петлюра зазначає, що саме п'єса В. Винниченка «Щаблі життя» є «гвіздком» художньої частини «Дзвону», а далі навіть називає його «талановитим письменником», щоправда, одразу ж звинувачує В. Винниченка у браку знань і висловлює сподівання, що молодий письменник надалі не зачіплятиме у своїй творчості «тих «великих» питань, якими зацікавився останніми часами, і для порішення котрих треба б мати більше знання і знайомства з ними» [11]. Щодо цієї тези влучно висловиться Д. Антонович, він вважав що п'єсах Винниченка виявляються пориви масового гніву, яких намарне ждав С. Петлюра від старих українських драматургів: іменно Винниченко здійснив давню мрію Петлюри.

Про ідею «чесності з собою», яку В. Винниченко пропагує у драмі «Щаблі життя» і, яка так обурила С. Петлюру, влучно висловився Д. Гусар-Струк: де головна думка стосується сцени з першого акту «Гамлета», де Полоній стверджує своєму синові, про те, що найважливішим в житті є можливість залишатись вірним самому собі. Шекспірівські слова про вірність самому собі з часом перетворилися на крилатий афоризм, в якому міститься велика моральна мудрість. Суть цієї мудрості – ніщо інше, як Винниченкове «будь чесний із собою». І як це не дивно, хоч суть та сама, але Шекспірові ніхто ніколи не закидав, що в тих його словах ховається формула на виправдання цілковитої аморальності, натомість Винниченка засуджували й далі засуджують.

П. Федченко навіть у 1988 р., коли вже фактично можна було вільно вести мову на різні теми, обговорювати новітні питання моралі, усе ще стверджував, що теорія «чесності з собою» «штучно сконструйована» і через неї В.

Винниченко потрапив «в обійми індивідуалістичного міщанства» [13, 4], хоча в подальшому вищезгаданий критик зробить дуже багато для того, щоб повернути В. Винниченка в українську культуру.

Л. Мороз наголошує, що В. Винниченко своєю творчістю утверджує дуже важливу думку: «...у революцію ідуть не святі з крильцями, не аскети, не супермени-інтелектуали, які все на світі збагнули, все знають наперед і мають чіткий, сказати б, розписаний по особах план. Можна з певністю сказати, що Винниченко не доклав зусиль до укорінення на початку ХХ ст. фатального протиставлення революціонера та обивателя. Він належав до тих митців-мислителів, які, зображуючи людей найрізноманітніших і найзвичайніших, застерігали: кожен має власні звички і власні уявлення про життя та способи поліпшення його. І проблема для письменника не в селекції їх, – та й за якими критеріями і, головне, хто мав би моральне право її провадити!» [10, 22].

Наукова новизна полягає у тому що в перше розглянуті основні позитивні й негативні оцінки творчої особистості В. Винниченка, його драматургії, що суттєво вплинули на розвиток українського театрального мистецтва ХХ – початку ХХІ ст.

Висновки. Отже, неоднозначність постаті В. Винниченка в політиці наклала глибокий відбиток на сприйняття його як митця. Спраглисть до експериментаторства та випробовування нових ідей у літературі породжувала шквали критики в бік і самого письменника, і його творів. Складні життєві випробування залишили помітний відбиток на художньому доробку В. Винниченка, зокрема, драматургії: намагання письменника розібратися в життєвих проблемах, його творчі експерименти вилилися в шедеври, що стали літературною основою для театрального мистецтва, – їх продуктивна співдія у сучасній культурі України й визначає перспективи наших подальших досліджень.

Література

1. Бондарчук С. К. «Молодий театр». Чому я взявся за перо? (Трошки історії) / Молодий театр. Генеза. Завдання. Шляхи / С.К. Бондарчук. – К.: Мистецтво, 1991. – С. 103-166. (119-122).
2. Винниченко В.К Щоденник / В.К. Винниченко. – Едмонтон-Нью-Йорк. – 1980. – Т. 1. – 500 / В. Винниченко., 1980. – 500 с.
3. Воронний М. Театр і драма / М. Воронний. – Київ: Мистецтво, 1989.(187 с.).
4. Костюк Г. зустрічі і прощання / Г. Костюк. – Київ: Смолоскип, 2008. – 720 с.
5. Крип'якевич І. Історія української культури / І. Крип'якевич. – Київ: Либідь, 2002. – 656 с. – (4).
6. Куява Ж. О.Забужко: Українці не такі дурні, як звикли про себе думати... [Електронний ресурс] / Ж. Куява // Сім'я і дім – Режим доступу до ресурсу: <http://www.simya.com.ua/articles/51/8611/>
7. Лаврінович Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей / Ю. Лаврінович. – Київ: Смолоскип, 2007. – 976 с.
8. Ленин В. Полное собрание сочинений Т.48 / В. Ленин. – Москва: Политическая литература, 1970 – 543 с. (194–195 с).
9. Личко І. Талант чи випадковість? / І. Личко // Літературно-науковий вісник. – 1993. – № 119. – С. 86 – 87.

10. Мороз Л. Сто рівноцінних правд: парадокси драматургії. / Л. Мороз. – Київ: Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, 1992. – 208 с.
11. Петлюра С. Слово / Петлюра С. – К.: 1908. – ч. 2 // (передрук http://poltava-repres.narod.ru/petlura/tvor/tom_2/21/).
12. Сиваченко Г. Кому повім печаль мою? (неопублікованні щоденники / Г. Сиваченко // Київська старовина. – 2000. – №3. – С. 145 – 166.
13. Федченко П. Повернення із забуття / П. Федченко. // Культура і життя. – 1988. – №52.
14. Франко І. Новини нашої літератури. Винниченко Володимир. Раб краси: Оповідання, повість, щоденникові записи / І. Франко. – Київ: Вік, 1993. – 348 с.
15. Українка Л. Про В.Винниченка / Винниченко В. К. Раб краси: Оповідання, повість, щоденникові записи. – Київ.: Веселка, 1993. – 383 с.

References

1. Bondarchuk, S. K. (1991). «Junior theatre». Why have I taken a pen? (A bit of history). Junior theatre. Genesis. Tasks. Paths. Kyiv: Arts [in Ukrainian].
2. Vynnychenko, V. K. (1980). Thoughts' journal. Edmonton – New York [in Ukrainian].
3. Voronnyi, M. (1989). Theatre and Drama Kyiv: Arts [in Ukrainian].
4. Kosiuk, H. (2008). Meetings and Farewells. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
5. Krypiakievych, I. (2002). History of Ukrainian Culture. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
6. Kuiava, Z. (n.d.) O. Zabuzhko: Ukrainians are not as fool, as they used to think about themselves. Family and Home. Retrieved from: <http://www.simya.com.ua/articles/51/8611/> [in Ukrainian].
7. Lavrinovich, Y. (2007). Executed Renaissance: Anthology 1917-1933: Poetry – Prose – Drama – Essay. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
8. Lenin, V. (1970). Complete Collection of Works. Volume. 48. Moscow: Political Literature [in Russian].
9. Lychko, I. A. (1993). Talant or Incident? Literary-Scientific journal, 119, 86-87 [in Ukrainian].
10. Moroz, L. (1992). One Hundred Equipollent Truth: Paradoxes of Dramaturgy. Kyiv: Literature Institute. T. H. Shevchenko NAS of Ukraine [in Ukrainian].
11. Petlura, S. A. (1998). Word Part. 2. Kyiv. Retrieved from: http://poltava-repres.narod.ru/petlura/tvor/tom_2/21.htm [in Ukrainian].
12. Syvachenko, H. (2000). Whom will I Tell My Sorrow? Unpublished diaries. Kyivska Starovyna, 3, 145-146 [in Ukrainian].
13. Fedchenko, P. (1988). A return is from oblivion. Culture and life, 52 [in Ukrainian].
14. Franko, I. (1993). News of our literature. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
15. Ukrainka, L. (1993). V. Vynnychenko. Slave of beauty: Story, diary records. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].